

Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği

Editör: Ali MEYDAN

Editör: Prof. Dr. Ali MEYDAN

SİYASİ COĞRAFYA VE TÜRKİYE JEOPOLİTİĞİ

ISBN 978-625-6357-53-2

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2022, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türlüdür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Büyük Okyanus'tan Atlas Okyanusu'na, Kuzey Kutbu'ndan Güney Afrika Cumhuriyeti'ne kadar, doğu-batı ve güney-kuzey doğrultusunda kuş uçuşu yaklaşık on bin km.lik eski dünya karalarının tam merkezinde bulunan Türkiye'nin jeopolitik önemini hangi kelimelerle anlatsak, hangi örneklerle somutlaştırmaya kalkışsak, hangi şiirleri yazsak, hangi türkülerini söylesek mutlaka yenilerini ve daha çoğunu anlatmak, söylemek, yazmak gerekecektir. Biz de öğrencilerimizle bilinenleri tekrar vurgulamaya çalıştık, yeni gelişmeleri gözden geçirdik, farklı dinamikler arasında ilişki kurmaya çalıştık, ülkemizin güzellik ve özelliklerini her cümlede tekrar tekrar telaffuz ettik.

Her güzelliğin bir de riski olduğundan hareketle, öğrencilerimin ne kadar riskli bir işe kalkışmalarına vesile olduğumun da farkındayım.

Çocuğunuza bir isim koyarsınız ve kaderini belirlersiniz. Lisansüstü eğitimde danışman tercihi de benzer özellikler gösterir. Farkı şudur ki, çocuğunuza koyduğunuz isimle çocuğunuzun geleceğine bazen şerh düşersiniz, bazen önünü açarsınız. Ancak danışmanını tercih eden öğrenci geleceğine şerh düşmek ya da önünü açmak hususunu kendisi belirlemiş olur.

Tercih yapmak ciddi bir iştir ve artık taraf belirlenmiş olur. Benim öğrencilerim de taraf belirlerken, taraflarını Türk Milletinden ve bilimden yana belirlemiş olduklarını beyan etmiş oldular.

Taraf belirlemek aynı zamanda sahneye çıkmak anlamına da gelir. Sahneye çıkmadan önce de ciddi prova ve hazırlık yapmak gerekir.

Öğrencilerim artık sahneler ya yıldız olacaklar ya parlamadan sönecekler. Ben yıldız olacakları kanaatiyle hepsini sahneye davet ettim, yıldız adayları olmayanlar da zaten sahneye çıkmayı kabul etmediler.

Siyasi coğrafya ve Türkiye jeopolitiği gibi onlarca farklı değişkeni olan, oldukça dinamik bir süreci irdelemenin ve altından kalkabilmenin de her babayığidin harcı olmadığını bilmeme rağmen, arkadaşları bu mayınlı tarlaya sürmüş olmama rağmen, gözünü kırpmadan bu zorlu sürece talip olup, sahneye çıktıkları için de hepsini ayrı ayrı kutluyorum.

Prof. Dr. Ali MEYDAN

ORCID No: 0000-0002-1278-096X

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Ali MEYDAN

1. Bölüm: Siyasi Coğrafyanın, Coğrafya Bilimi İçindeki Yeri

Dr. Dilek AKÇA, MEB
ORCID No: 0000-0002-5447-8988

2. Bölüm: Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği ile İlgili Temel Kavramlar

Doktorant Güven KEMERKAYA, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9837-3726

3. Bölüm: Siyasi Coğrafyada Haritanın Gücü

Doktorant Sefa GEDİK, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4662-8285
Doktorant Fuat ÖZCAN, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0032-0947

4. Bölüm: Siyasi Coğrafyada Fiziki Etmenler

Doktorant Ayşe ÜNALMIŞ, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8508-831X
Doktorant Selda UZUN, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3500-9537

5. Bölüm: Siyasi Coğrafyada Beşeri Etmenler

Doktorant Yasemin ÖZER KOÇAK, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0228-812X
Doktorant Sema AĞAOĞLU TAŞCI, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8981-5270

6. Bölüm: Siyasi Coğrafya Kuramları

Doktorant İsmail ÇOLAK, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6961-9595

7. Bölüm: Coğrafi Özelliklerden Yararlanarak Siyasi Coğrafya Kuramı Oluşturma

Doktorant Rukiye ÖGDÜR, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2631-6543

8. Bölüm: Türkiye'nin Jeopolitiği, Dünya ve Türkiye'yi Etkileyen Ülke Birlikleri

Doktorant Mustafa SARIBAŞ, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7708-3719

9. Bölüm: Türkiye'yi Etkileyen Siyasi Coğrafya Bölgeleri

Dr. Ahmet Galip YÜCEL, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9435-7315

10. Bölüm: Dünya'yi ve Türkiye'yi Etkileyen Siyasi Sorunlar

Doktorant Baki ALTUNAL, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1420-0068

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

SIYASİ COĞRAFYANIN, COĞRAFYA BİLİMİ İÇİNDEKİ YERİ

Özet	1
Giriş.....	2
Siyasi Coğrafyanın Tanımı	3
Siyasi Coğrafyanın Ortaya Çıkması ve Gelişmesi	5
Siyasi Coğrafyanın, Coğrafya Bilimi İçindeki Yeri	7
Siyasi Coğrafya ve Mekânsal Analiz	9
Siyasi Coğrafya Alanında Kullanılan Araç Gereçler ve Önemi.....	14
Sonuç.....	17
Kaynakça.....	18

2. BÖLÜM

SIYASİ COĞRAFYA VE TÜRKİYE JEOPOLİTİĞİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Özet	21
Giriş	22
Kıtaların Oluşumu.....	23
Kıtaların Genel Özellikleri	24
Asya.....	24
Avrupa	25
Afrika.....	26
Amerika.....	27
Okyanusya.....	27
Antarktika	28
Kıtalar ve Ülkelere Siyasi Coğrafya Açısından Genel Bakış	28
Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği ile İlgili Temel Kavramlar.....	29
Devlet Yönetimi.....	30
Ulus devlet	30
Egemenlik	32
Yönetim Gücü.....	33
Demokrasi.....	33
Güç Kaynakları	34
Hegemonya	35

Güç Dengesi.....	36
Jeopolitik	37
Jeostrateji	38
Modernite (Çağdaşlık).....	39
Sömürgecilik /Emperyalizm.....	39
Politik Ekonomi	40
İdeoloji.....	40
Sosyalizm	41
Küreselleşme	42
Göç.....	43
Politik Ekoloji	44
Politik Şiddet.....	44
Çatışma.....	45
Post-çatışma.....	45
Terörizm	46
Anti Devletçilik	47
Kimlik	47
Milliyetçilik.....	48
Vatandaşlık.....	48
Post Sömürgecilik	49
Jeotarih	50
Sonuç	51
Kaynakça	52

3. BÖLÜM

SİYASİ COĞRAFYADA HARİTANIN GÜCÜ

Özet	55
Giriş.....	56
Haritalarla Yeryüzünü Anlamak	59
Konum	59
İklim.....	62
Yeryüzü Şekilleri.....	67
Doğal Kaynaklar	72
Su.....	72
Petrol, Kömür, Doğalgaz ve Değerli Madenler	74
Toprak ve Orman Dağılımı.....	77
Sonuç.....	79
Kaynakça.....	80

4. BÖLÜM

SİYASİ COĞRAFYADA FİZİKİ ETMENLER

Özet	83
Giriş	84
Konum	84
Matematiksel Konum	85
Özel Konum	86
Coğrafi Konum.....	87
İklim	88
İklim Türleri.....	89
Sıcak iklimler	90
Ilıman İklimler	91
Soğuk İklimler	91
Siyasi Coğrafya Açısından İklimin Önemi	92
Bitki Örtüsü.....	94
Bitki Örtüsü Türleri	94
Bitki Örtüsünün Siyasi Coğrafya Açısından Önemi	95
Alan	96
Alan Genişliğine Göre Devletler	96
Siyasi Coğrafya Açısından Alan Genişliğinin Önemi	97
Biçim	98
Biçimin Önemi	98
Biçim Yönünden Devlet Tipleri	99
Ülke Sahası Bir Parçadan Oluşan Devletler	99
Alanı Birden Fazla Parçadan Oluşan Devletler.....	100
Alanı Bölünmüş Devletler	100
Enklav ve Eksklavlar	100
Yeryüzü Şekilleri.....	101
Yerçekillerine Göre Devletler.....	101
Dağ Devleti	101
Ova Devleti	102
Havza Devleti	103
Yamaç Devleti.....	103
Ada Devleti	104
Yarımada Devleti.....	105
Takımada Devleti	106
Sınırlar	108
Uluslararası Hukuk Yönünden Sınır Tipleri.....	109
Sınır Tipleri.....	109

Doğal Sınırlar	110
Yapay Sınır	111
Etnografik (Antromorfik) Sınır	111
Diğer Sınır Tipleri.....	112
Sınır Anlaşmazlıkları	113
Sınır Anlaşmazlığının Nedenleri	113
Türkiye'nin Sınır Anlaşmazlıkları.....	114
Sonuç.....	115
Kaynakça	116

5. BÖLÜM

SİYASİ COĞRAFYADA BEŞERİ ETMENLER

Özet	119
Giriş.....	120
Nüfus Özellikleri	121
Yerleşim Biçimleri	123
Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler.....	124
Yerleşme Tipleri.....	126
Kırsal Yerleşmeler	126
Şehir Yerleşmeleri	127
Ekonomik Yapı.....	128
Tarım ve Hayvancılık	128
Madenler ve Enerji Kaynakları.....	129
Sanayi.....	130
Ulaşım	131
Ticaret.....	131
Sonuç.....	132
Kaynakça.....	133

6. BÖLÜM

SİYASİ COĞRAFYA KURAMLARI

Özet	135
Giriş.....	136
Siyasi Coğrafya Teorilerinin Doğuşu.....	136
Siyasi Coğrafya Teorileri.....	139
Klasik Dönem (Genel Kabul Gören) Siyasi Coğrafya Teorileri.....	140
Kara Hâkimiyet Teorisi	140
Kenar Kuşak Hâkimiyet Teorisi	142

Deniz Hâkimiyet Teorisi	144
Hava Hâkimiyet Teorisi.....	146
Güncel (Yeni Nesil) Coğrafi Teoriler	148
Tarihin Sonu Teorisi	148
Medeniyetler Çatışması Teorisi.....	150
Medeniyetlerin Bütünleşmesi Teorisi.....	152
Büyük Satranç Tahtası Teorisi	153
Eksen Ülkeler Hâkimiyet Teorisi	155
Yeni Avrasyacılık Teorisi	158
Merkezi Türk Hâkimiyet Teorisi.....	160
İşleyen Merkez ve Boşluk Teorisi.....	161
Orta (Ara) Bölge Teorisi	162
Kuşatma Teorisi.....	163
Domino Taşları Teorisi	163
Entrika Çemberi (İlluminati) Teorisi	164
Sonuç.....	164
Kaynakça.....	166

7. BÖLÜM

COĞRAFİ ÖZELLİKLERDEN YARARLANARAK SİYASİ COĞRAFYA KURAMI OLUŞTURMA

Özet	171
Giriş.....	172
Siyasi Coğrafyada Fiziksel Etmenler	172
Konum	172
Yeryüzü Şekilleri.....	174
İklim.....	175
Su Kaynakları.....	176
Topraklar ve Bitki Örtüsü	178
Siyasi Coğrafyada Beşeri Etmenler	179
Nüfus ve Yerleşme	179
Sanayi.....	180
Doğal Kaynaklar.....	181
Enerji Kaynakları	181
Ticaret.....	183
Turizm	183
Coğrafi Özelliklerden Yararlanarak Coğrafi Kuram Oluşturma.....	184
Sonuç.....	187
Kaynakça.....	188

8. BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİĞİ, DÜNYA VE TÜRKİYE’Yİ ETKİLEYEN ÜLKE BİRLİKLERİ

Özet	191
Giriş	192
Jeopolitik Konum	192
Türkiye’nin Jeopolitik Konumu	193
Türkiye’nin Konumu	195
Türkiye’nin Matematik Konumu	195
Türkiye’nin Özel Konumu.....	196
Türkiye’nin Ülke Biçimi ve Büyüklüğü.....	209
Türkiye’nin Nüfus Özellikleri	210
Türkiye’nin Ekonomik Yapısı.....	211
Dünya ve Türkiye’yi Etkileyen Ülke Birlikleri	212
Birleşmiş Milletler (BM)	212
Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO)	213
Avrupa Birliği (AB):.....	214
Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİÖ).....	215
İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT).....	215
Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD).....	215
G-20	215
D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (D-8).....	216
Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC).....	216
Şangay İşbirliği Örgütü (SCO)	216
Sonuç.....	216
Kaynakça.....	217

9. BÖLÜM

TÜRKİYE’Yİ ETKİLEYEN SİYASİ COĞRAFYA BÖLGELERİ

Özet	221
Giriş.....	222
Avrupa Birliği	222
Orta Doğu	226
Balkanlar.....	230
Kıbrıs.....	232
Kafkaslar	235
Orta Asya.....	238
Sonuç	239
Kaynakça.....	241

10. BÖLÜM

DÜNYA'YI VE TÜRKİYE'Yİ ETKİLEYEN SİYASİ SORUNLAR

Özet	245
Giriş.....	246
Suriyeli Mülteciler ve Göç Sorunu	247
Dil, Din, Irk, İnanç, Cinsiyet ve Mezhep Ayrımcılığına Bağlı Siyasi Sorunlar.....	250
Savaşlar ve Nükleer Silahlanma Sorunundan Kaynaklı Sorunlar	253
Enerjiden Kaynaklı Sorunlar	256
Yönetimlerden Kaynaklı Sorunlar.....	258
Terörden Kaynaklı Sorunlar.....	261
Su Savaşlarından Kaynaklı Sorunlar	262
İnsan Haklarından Kaynaklı Sorunlar.....	264
Sonuç.....	265
Kaynakça.....	266
Editör ve Yazarlar Hakkında.....	271

1. BÖLÜM

SIYASİ COĞRAFYANIN, COĞRAFYA BİLİMİ İÇİNDEKİ YERİ

Dr. Dilek AKÇA, MEB

ORCID No: 0000-0002-5447-8988

Özet

Siyasi ve coğrafya kelimelerinin birleşmesi sonucu oluşan, siyasi coğrafya; devletlerin kurulduğu yerlerin mekan analizlerini yapan, siyasi yapılaşma ile coğrafi özellikler arasındaki ilişkiyi coğrafi prensipler çerçevesinde inceleyen bir bilim dalıdır. Tarihin ilk dönemlerinde insanların yaşadıkları yerleri korumaları, geliştirme çalışmaları ve ortaya çıkan ilişkiler ağı siyasi coğrafyanın doğmasını ve gelişmesini sağlamıştır. Zaman içinde dünya özellikle 2000'li yıllardan itibaren jeopolitik açıdan büyük değişimlere uğramıştır. Deniz alanlarında keşfedilen doğal gaz yatakları, Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye arasında yeniden inşa edilen çok yönlü ilişkiler, Suriye krizi ile Rusya'nın Akdeniz'deki statüsünün kalıcı hale gelmesi, Ukrayna krizi, tahıl koridoru, Avrupa Birliği'nin doğal gaz ihtiyacının Rusya'dan Türkiye'ye evrilmesi gibi siyasi olaylar dünya siyasi atlasının yeniden yapılandırılmasına sebep olmuştur. Tek odaklı güçten çok odaklı güce doğru bir değişim seyri içerisine girilmiştir. Evrensel ve bölgesel değerlerde güçler oluşmuştur. Bu değişimlerin oluşmasının odak noktasında coğrafi özelliklerin etkisi, yer altı ve yer üstü zenginlik kaynakları, teknoloji ve bilişim alanındaki gelişmeler olmuştur. Artık yeni siyasi düzen küreselleşme boyutu ile yeni bir yön kazanmıştır. Doğal afetler, salgın hastalıklar, göçler, ekonomik krizler dünyanın her yerini etkiler olmuştur. Kullandığı araç ve gereçler, yaptığı mekan analizleri ile devletlere yön veren siyasi coğrafyanın önemi gelişmeler ve değişimler ile artmıştır.

1. Giriş

“Her devlet kendi coğrafyasının siyasetini yapar.”

Napolyon Bonapart

Devlet sisteminin ortaya çıkması, gelişmesi ve dünyayı etkilemesi ile birlikte siyasi coğrafyanın bilim dünyasındaki yerini aldığı görülür. Devletlerin kurulduğu mekanın özellikleri, mekan ile devlet yönetimi ilişkileri, coğrafi mekanın olumlu ve olumsuz etkileri ile ortaya çıkan yönetim stratejileri siyasi coğrafyanın önem kazanmasına yol açmıştır.

Yeryüzünün doğal unsurlarından birini canlılar oluşturur. Canlılar küresinin bir parçası olan insanların doğadaki yerini alması jeolojik zamanların son dönemlerine rastlar. İlk insanlar doğal ortamı olduğu gibi kullanmışlar, geçim kaynakları avcılık ve toplayıcılık olmuş, doğal barınaklar ile de ilkel bir yaşam sürmüşlerdir. Yerleşik hayata geçmeleri ile birlikte doğal kaynakları kullanarak üretime başlamışlar, barınma yerlerini kendileri yaparak bugünkü yerleşim alanlarının temellerini atmışlardır. Kır yerleşmeleri ile başlayan mekanlar, nüfusun artması ve üretimin zenginleşmesiyle büyümüş ve gelişmiştir. Kır yerleşmeleri, kent yerleşmelerine ardından siyasi yapılaşmanın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Devlet sisteminin oluşması ile dünyanın bugünkü siyasal yapılaşmasının temelleri atılmıştır. Bu yapılaşmayla birlikte siyasi sınırlar ve siyasi birlikler ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda siyasi olaylar yaşanmaya başlanmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında temel olarak coğrafi faktörlerin etkili olduğu görülür. Siyasallaşma ile coğrafyanın temeli olan mekan analizleri önem kazanmış, bu bağlamda coğrafyanın bir alt disiplini olarak siyasi coğrafyanın doğmasına, gelişmesine zemin hazırlamıştır. Zamanın şartlarından etkilenen siyasi coğrafya değişmeye ve gelişmeye devam etti ve etmeye de devam etmektedir.

Bu çerçevede dünyanın siyasi haritası yenilenmeye ve değişmeye uğradı. Yeni dünyanın siyasi haritasının oluşmasında esas yönelimini egemenliğin refleksleri etkilemekte, mekânsal analizin yardımıyla belirlenen stratejilerle de uygulanmaktadır. Bu durum, jeopolitik yönelişlerin yenilenmesine sebep olmaktadır. Yeni dünyanın siyasi haritasının omurgasını metropoller ve hinterland sınırları oluşturmaktadır (Hacısalıhoğlu, 2006). Batı eksenli (veya ABD) hakimiyet şemasında uygulama araçları olarak çeşitli yaklaşımlar sunulmaktadır. “Medeniyetler çatışması”, “Avrasya egemenliği” “yeni liberal sömürgecilik” (Manisalı, 2005), “tarihin sonu” gibi. Bu yaklaşımlar yeniden yapılandırılmaya çalışılan dünyanın siyasal atlasının besleyici kaynakları olarak gösterilmektedir. Var olan siyasal atmosfer bu besleyici kaynaklar ile yeniden şekillenmekte, globalleşme ya da küreselleşme kavramlarının gücü etkisinde oluşturulan yeni bir düzen ile dünya değişime uğ-

ramaktadır (Giddens, 1996). Dünyanın siyasi yapısının geleceği konusunda; “uygarlıklar çatışması”, “postmodernizm”, “tarihin sonu”, “neoliberalizm” gibi birçok kavram ve tezler sunulmaktadır. Ancak bu kavram ve tezler dünyanın siyasal geleceğini belirlemede geçerlilik ya da kapsayıcılık konusunda yeterli olamadılar. Aynı zamanda bu görüşler dünyada barış ortamı, uzlaşma zemini yerine çekişmelere, tartışmalara ve kaosa sebep oldular. Siyasi aktörler, hakimiyet arayışları ile güç ilişkilerinin yenilenmesine yol açtılar. Bunun sonucunda “jeopolitik boşluklar” oluştu. Bu boşluklar hakimiyet ve güç ilişkisinin odak noktasını meydana getirdiği gibi dünyada yenilenen sürecin de rotasını yönettiler (Hacısalıhoğlu, 2006).

2. Siyasi Coğrafyanın Tanımı

İnceleme sahası çok geniş olan Coğrafya bilim dalı, her bilim dalında olduğu gibi alt bölümlere ayrılır. Genel Coğrafyanın Beşeri Coğrafya bölümünün alt dallarından biri olan Siyasi Coğrafya, Siyasi ve Coğrafya kelimelerinin birleşimi sonucu oluşan bir kavramdır. Arapça kökenli olan siyaset kavramı; toplumlarda belirli bir amacı geliştirmek için ortaya atılan düşüncelerin günlük hayata geçirilmesi yönünde uygulanan davranışlar olarak ifade edilir (Çalışkan, 2017, s. 1). Coğrafya ise toplumların yaşam alanlarının da içinde yer aldığı yeryüzünün tamamının fiziki, beşeri ve ekonomik özelliklerini insan-mekan çerçevesinde nedenleriyle birlikte inceleyen bir dalım dalıdır. Siyasi Coğrafya; yeryüzündeki siyasi alanların, bölgelerin, ülkelerin dağılımlarını, coğrafi faktörlerin etkisi ile ortaya çıkan siyasi organizasyonların işleyişini coğrafi temel prensipler çerçevesinde inceleyen coğrafyanın alt disiplinlerinden biridir.

Siyasi Coğrafyanın tanımlanması ve yorumlanmasında bilim insanlarının ortak olarak kabul ettikleri tek bir tanım bulunmamaktadır. Coğrafya merkezli siyaset okuryazarlığının yapıldığı siyasi coğrafya ile coğrafyanın siyasi alandaki yeri yorumlanır, analizi yapılır ve sonuçları çıkarılarak milli sınırları aşarak dünyada yaygınlaşması ya da evrenselleşmesi denilen küreselleşmenin süreci belirlenir.

Siyasi coğrafyanın tanımları konusunda, Bilge (1958) siyasi coğrafyayı, devletleri oluşturan siyasi organizasyonlar ile coğrafi faktörlerin oluşturduğu mekanlar arasındaki karşılıklı ilişkileri inceleyen ve aralarındaki özellikleri belirleyen beşeri coğrafyanın alt dalı olarak ifade eder (Bilge, 1958, s. 151). İzbırak (1986), siyasi coğrafyayı, Bilge gibi devletlerin kurulduğu yerler ile coğrafi özelliklerinin karşılıklı ilişkilerini incelemenin yanında devletlerin sahip olduğu coğrafi özelliklerinin strateji ve jeopolitik açısından durumunu değerlendiren, siyasi çıkarlarını ve vatandaşlarının düşüncelerini de inceleyen coğrafya dalı olarak açıklar (İzbırak, 1986, s. 284). Atalay (2011) ise siyasi coğrafyayı; devletlerin coğrafi konumlarının